

OPBOUW



weekblad tot opbouw van het gereformeerde leven

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw“

red. en sekr. h. pootlaan 242, alkmaar

adm.: merelhoven 273, capelle a.d. ijsel

E. R. POSTMA — EINDHOVEN

De les der Schepping

■ Wie breng je daarvoor mee?

Wie het tweede deel van het boek Jesaja voor zich neemt, moet goed oplettend. Want *Jes. 40* begint weliswaar met een brede armzwaai vol troost, maar dit eerste hoofdstuk loopt uit op een levensgroot verwijt. Dit verwijt: waarom zegt gij (dan), o Jacob, en spreekt, o Israël: mijn *weg* is voor de HERE verborgen en mijn *recht* (!) gaat aan mijn God voorbij? Vergeet niet: het goede nieuws van de terugkeer is onwaarschijnlijk, gaat tegen alle berekening in. De dag van onze bevrijding na vijf jaar bezetting was voor ons al onwezenlijk — en wij zagen het nog wel aankomen. Hoeveel te meer dan voor Israël als het zo'n vijftig tot zeventig jaar is gedeporteerd? Ze zeggen het trouwens zelf: het was een droom (Ps. 126). En dromen zijn meestal bedrog.

God heeft op zo'n reactie gerekend. Tussen het vrolijke begin en het onbezorgde slot van het eerste thema (vs. 1-11) is al een ander thema ingeschoven: alle vlees is als gras... (vs. 6-8). Je hoort Israël al denken: het rijk van Meden en Perzen soms ook? Wie dat gelooft is gek... Of, aan het adres van Gods heraut: wie denk je daarvoor mee te brengen?

■ De belangrijkste Factor

Wat deze enthousiasteling zegt, lijkt op een fata morgana. En daar geloven ze niet (meer) in. Ze zien het nog niet gebeuren. Ze letten op de keiharde feiten (Ps. 120). Maar daaruit blijkt wel hun instelling. Want God valt niet buiten „de feiten“. Integendeel, Hij is de Factor die je niet buiten rekening kunt laten, of je wilt of niet.

Daarom gaat de Maker (Factor) van Israël's geschiedenis zijn volk eerst maar weer eens catechisatie geven.

Met vragen die Hij zelf stelt en beantwoordt: wie mat de wateren met zijn holle hand...? Met wie dan wilt gij God vergelijken...? Weet gij het niet...? Wie heeft

dit alles geschapen...?

(vs. 12-28).

De thorah komt op tafel, oude kennis wordt opgehaald. God geeft zijn volk weer onderricht en begint met het a b c van „de boeken van Mozes“. Zulk onderricht, ook inzake Genesis 1, staat niet los van — maar begint vanuit de omringende werkelijkheid. Israël kijkt naar de feiten, vertaalt maar: mensen, volken, machten, de afstand tussen Babel en Jeruzalem, de woestijn, de bergen. Ik hef mijn hoofd op naar de bergen... Maar wat de „heidene“ van Rom. 1 niet doen, doet Israël ook niet... ziende zijn ze blind, ze concluderen, hoewel zij God kennen, uit het geschapene niet tot „Zijn eeuwige kracht en Goddelijkheid“ (Rom. 1 : 20). Dom, maar (nog altijd) waar...

■ Vergelijkingsmateriaal...

Vandaar de les, aangepast aan de praktijk. Uitgaande van de wateren, de hemelen, het stof der aarde en de zwaarwegende bergen. Vervolgend met de volken (daar hadden ze toch zo'n ontzag voor?). Zie, volken zijn geacht als een druppel aan een emmer, een stofje aan een weegschaal. Met een conclusie: alle volken zijn als niets voor Hem, zij worden door Hém (niet door Israël) beschouwd als nietig en ijdel.

Met wie valt God nu voor Israël te vergelijken? Ook die vraag hangt niet zomaar in de lucht. Weer is de les aangepast aan de praktijk, aan wat hun dagelijks letterlijk voor ogen staat. Hoor maar: een vakman giet een beeld... Ja, als zo'n god, zo'n denkbeeld van God, je houvast moet zijn, staat 't er treurig voor. Dan kun je zo'n boodschap als van Jes. 40 eenvoudig niet geloven: onzin, dagdromerij, de wens als vader van de gedachte. Want Babel's goden moeten door mensenhanden gedragen worden — Bel, Nebo. Wie op hén vertrouwden — Bel-sazar, Nebukadnezar — zijn aan hen gelijk gemaakt. Luister maar: Bel is in-

eengezonden, Nebo is terneer-geslagen, hun beelden liggen ter aarde tussen het grazend vee (Jes. 55 : 1 v.). En waar zijn Nebukadnezar en Belsazar?

De kundige vakman richt een beeld op dat niet wankelt... Maar het rijk, dat deze goden moeten beschermen, wankelt en stortte ineen.

■ Het simpele leer-stuk...

En dus weer terug naar de les (weet gij het niet?) en nu toegepast op de *bewoners* der aarde: Sprinkhanen, meer niet. Macht-hebbers? Het ingelaste thema (vs 6-8) keert terug: „als de adem des HEREN daarover waait“. God heeft nog niet meer te doen dan even te blazen: zij verdorren en een stormwind neemt ze op als stoppels (vs 23, 24). Niet meer dan gras, een bloem der steppe. Verdord en voorgoed verdwenen. En terug keert de vraag, met nog grotere klem: met wie dan wilt gij Mij vergelijken...? En opnieuw klinkt een stem: heft dan uw ogen naar omhoog en *ziet*: wie heeft dit alles geschapen? Hij die het heerleger daarvan in groten getale uitleidt en elk daarvan bij name roept... Zo had ook vader Abram leren „sterren-kijken“ (Gen. 15 : 5). Een heel oude les dus, echt nog het a b c. Israël mocht echt wel zijn schoolgeld gaan terugvragen. Wie...? Maar dan wel even dóórdenken. Want de pointe komt nog. In de vorm van een rechtstreekse, onomwonden, onthullende vraag: waarom zegt gij dan, o Jacob, ... : mijn weg (bestaan) is voor de HERE verborgen? Of God zijn mensen ook door heeft... Hij kan gedachten lezen...

■ ... en wat je dáármee doen kunt!

Niettemin, met voorbijgaan aan Israël's gespeelde onschuld, vraagt God verder: weet gij het niet, hebt gij het niet gehoord? Was de oude profetie van... Jesaja (2 Kon. 19 : 20-25 e.v.!) dan aan dovemansoren gesproken? Wie en wat is nu hún God? Een eeuwig God is de HERE, Schepper van de einden der aarde. Opnieuw de Schepping in het kader van de verlossing en niet „sec“ als een leerstuk. Aan zijn kracht en zijn verstand is geen einde — ziedaar (mede) de beschrijving van „een eeuwig God“. Terecht mag herinnerd worden aan Paulus, die de les van Jes. 40 verstaat (let

op het citaat!): o diepte des rijkdoms... (Rom. 11 : 33-36).

Maar mocht Israël zover nog niet zijn, en alsnog vragen: wat koop je ervoor?, luister dan verder: Hij geeft den moede kracht... Wat een milde, barmhartige benadering! Zou een mens niet moe worden van de raadsels van het leven (zoals Habakuk), van de ellende en de tegenslag — zelfs als je die je zelf op de hals hebt gehaald (vs. 2)? Daar ga je toch kapot aan?

Accoord — maar God weet ervan. Moeten ze, geestelijk (Ps. 120) en lichamelijk uitgeput, dan straks ook nog (even praktisch gesproken) die lange tocht terug maken? Nu, dan komt de overtreffende trap van Gods Woord troost en bemoediging, in de vorm van een paradox: jongelingen worden moede en mat... Néé, zeg je dan: der jongelingen sieraad is *hun kracht* (Spr. 20 : 29). Dát zijn de lui met conditie. Niettemin: al raken zelfs dié knapen uitgeput... wie den HERE verwachten en gespannen naar Hem uitzien, die gaan op arendsvleugelen! Die kómen er, met dit Gods-beeld voor ogen dat God hun zelf geschilderd heeft: zij gaan (Ps. 84!) van kracht tot kracht steeds voort — elk hunner zal in 't zalig oord van Sion haast voor God verschijnen... Dacht u dat die les, na nog zoveel volgende hoofdstukken, in onze tijd herschreven moet worden? De dichter van Ps. 19 zag „de Schepping“ en het alledaagse leven niet zover uit elkaar liggen: de hemelen vertellen Gods eer... de wet (thorah) des HEREN is volmaakt!

IN DIT NUMMER

Pagina 33
Ds E. R. Postma,
De les der Schepping

Pagina 34
Ds H. J. van der Kwast,
De verhouding tot de kerken binnen verband (De Psalmberijming)

Pagina 35
Drs H. de Jong,
Doctor H. E. S. Woldring
feliciteatie en dissertatie

Pagina 36-37
D. W. L. Milo,
Met zegeningen vervullen
Ds W. G. Visser,
Het boek Daniël

Pagina 38
Prof. C. Veenhof,
Gij zijt kerk — weest kerk

Pagina 39
H. C. Smit,
Boekbespreking

De verhouding tot de kerken binnen verband

De Psalmberijming

Eén van de redenen waarom ik aandacht heb besteed aan de verhouding tot de kerken binnen verband is het feit dat de synode van Kampen een eigen psalmberijming en gezangenbundel heeft aanvaard. Wanneer deze plannen doorgang vinden is de tijd nabij waarin de gebrokenheid van het kerkelijk leven zich ook manifesteert bij het zingen van psalmen.

In de reacties die ik op mijn schrijven heb ontvangen zijn mij ook vragen gesteld over deze zaak.

Er zijn broeders en zusters die er bezwaar tegen hebben dat de nieuwe berijming in onze kerken steeds meer inburgert.

Het kan daarom zijn nut hebben iets te vertellen over de gang van zaken binnen de vrijgemaakte kerken op dit punt.

Van de wenselijkheid van een nieuwe berijming van de psalmen was men in onze kringen reeds lang overtuigd.

In een opstel over deze zaak schreef K. Schilder in het jaar 1927: „Een gemeente die zichzelf respecteert moet niet volstaan met het verlangen dat er worde gepreekt „naar de mening van de Heilige Geest”. Zij móét ook zelf zóó willen zingen. Dat is te zeggen: onze huidige psalmberijming moet wég.”

De omstreeks 1936 uitgegeven psalmberijming van ds H. Hasper werd aanvankelijk met groot enthousiasme begroet.

Op de agenda van de synoden van de vrijgemaakte kerken kwam al spoedig het punt Psalmberijming voor en terzake kundige deputaten zetten zich aan 't werk.

Ik wil nu iets vertellen over de behandeling van deze zaak op de synode van Rotterdam-Delfshaven in de jaren 1964-65.

Het is praktisch de laatste synode geweest waarop de kerken nog ongedeeld bijeen waren.

Deze synode is vooral bekend geworden door het trieste feit dat zij is uiteengevallen na de behandeling van de zaak „Groningen-Zuid”, en heeft daarom, zeker onder ons, geen beste pers gehad.

Toch zijn er op deze synode besluiten genomen om blij mee te zijn en één daarvan was het besluit t.a.v. de psalmberijming.

De voorbereiding van de hierop betrekking hebbende stukken was in handen gegeven van commissie drie, die ook de zo gevoelige zaak Groningen-Zuid kreeg toegewezen.

Aan de commissie werd o.m. in handen gegeven het rapport van deputaten inzake de psalmberij-

Kerkelijk Leven

ming dat ondertekend was door de broeders: P. A. Hekstra, G. A. Hoekstra, B. Jongeling, M. Lok, D. W. L. Milo, E. Teunis, D. Jzn en J. J. Verleur, allen terzake kundige mannen.

Deputaten hadden te adviseren over een psalmberijming uit het voorhanden materiaal en dat was nogal wat.

In de eerste plaats moet genoemd het Psalter 1949 (Hasper), daarnaast waren er proeven van Ds L. W. Muns, J. Luijkenaar Francken en een aantal berijmingen van broeders uit onze kerken.

Als algemene conclusie van deputaten vermeldde het rapport: Het psalter 1949 is — mits na enige ingrijpende wijzigingen — wellicht het beste bruikbaar te maken.

In het rapport kwam geen woord voor over de nieuwe berijming van de interkerkelijke stichting, die haar voltooiing naderde.

In de besprekingen in de commissie werd wel de aandacht op deze bundel gevestigd. Er waren synodeleden met mij van mening dat onze kerken er goed aan zouden doen wanneer zij hun medewerking verleenden aan het tot stand komen van deze berijming. Het lag in de lijn der verwachtingen dat de Ned. Herv. Kerk en de Geref. Kerken (syn.) deze berijming zouden aanvaarden; ook de Christ. Geref. Kerken hadden leden afgevaardigd voor de werkcommissie, zodat het er naar uitzag dat deze berijming algemene aanvaarding zou vinden.

Waarom zouden onze kerken in zo'n belangrijke zaak niet meewerken.

Voor dit standpunt was in de commissie geen meerderheid te vinden, men gaf er de voorkeur aan om verder te gaan met het toetsen van Psalter 1949 en de berijmingen die ik zoëven noemde.

De voorstanders hebben zich toen bij de meerderheid aangesloten, daar we alle niet direkt nodige spanningen ter synode wilden vermijden, omdat we vooral in commissie drie wisten wat er nog op het vuur stond.

De voorstellen van de commissie in een uitnemend en helder betoog werden door wijlen br. D. Roorda aan de synode voorgelegd.

Wie schetst onze verrassing toen bij de bespreking van de zaak Prof. H. J. Schilder een pleidooi

Pastorale notities

Elkaar liefde en trouw betonen

Het boek van de wijsheid (Spreuken 16 : 6) houdt ons voor: „Door liefde en trouw wordt de ongerechtigheid verzoend”.

De Here is een God van liefde en trouw.

Als kinderen van God zullen we in ons doen zijn beeltenis moeten vertonen. Wie in oprechtheid de Here vreest, zal ook in de rechte verhouding tot zijn medemens willen staan.

Aan dit laatste ontbreekt nogal eens wat. Door woord en daad kunnen we onze naase vaak heel onrechtvaardig behandelen.

Wij zondigen tegen broeders en zusters in het gemeentelijk leven door aan wat ze zeggen of schrijven een verkeerde uitleg te geven; door hen te plaatsen in een hoek waar ze zeker niet willen staan; door hen zonder voldoende grond verdacht te maken en zo hun eer en goede naam aan te tasten.

Hoe vaak hebben dergelijke zonden niet de onderlinge verhoudingen verstoord en verwijdering gebracht tussen huisgenoten van het geloof. Hoe dikwijls vormen

ze niet de achtergrond van kerkelijke kwesties en procedures. Laten we er steeds op bedacht blijven.

Als er één plaats is waar we het goede voor elkaar moeten zoeken, dan is het wel in de gemeente van onze Heer, onder de kinderen van het Koninkrijk.

Liefde en trouw kunnen de ongerechtigheid verzoenen. Als men werkelijk liefde en trouw betoont, zal men het onrecht, de zonde-schuld en het verkeerd handelen tegenover zijn medemens willen herstellen en verzoenen.

Liefde en trouw zal men betrachten, waar God wordt gevreesd en waar men verkeert onder de glans van het Evangelie, dat ons gedurig herinnert aan de liefde en trouw van Hem, die zelfs zijn eigen Zoon niet gespaard, maar voor ons overgegeven heeft.

Door Gods liefde en trouw is er verzoening voor al onze ongerechtigheden. En wie uit deze verzoening leeft zal diezelfde gezindheid openbaren in het wegdoen uit zijn hart en leven van alles wat de broederlijke verhoudingen verstoort.

Dat is de rechte vreze des Heren. En door deze godsvrucht worden we voor het opnieuw vallen in de zonden bewaard.

B. Telder, Bilthoven

voerde voor medewerking aan de bundel van de interkerkelijke stichting, intussen bekend als *de nieuwe berijming*.

Er kwam zoveel bijval dat rapport en voorstellen naar de commissie teruggingen voor aanvulling op dit punt.

U ziet: het valt ook wel eens mee met een synode!

Dit alles staat me nog zo helder voor de geest, omdat ik namens commissie drie van de synode contact heb opgenomen met één van de leden van de werkcommissie van de Stichting en toen terecht kwam bij mijn vroegere leermeester Prof. dr W. H. Gispén, die bijzonder blij was met medewerking van onze kant en aanspoorde om haast te maken, omdat men met de berijming al ver was gevorderd.

Uit de acta is mij verder bekend dat de synode besloot aan deputaten op te dragen, naast de toetsing van de diverse berijmingen, enkele broeders op te dragen om zo mogelijk als waarnemers deel te nemen aan de arbeid van de revisie in de Interkerkelijke Stichting voor de Psalmberijming en te onderzoeken of genoemde berijming bruikbaar zou zijn voor de eredienst in de Gereformeerde Kerken.

Tengevolge van dit besluit hebben namens onze kerken de broeders H. J. Schilder, M. Lok en H. de Jong als waarnemers de vergaderingen van de werkcommissie bijgewoond en naar mij is verzekerd gewaardeerde, positieve bijdragen geleverd.

Uit het bestluit van de synode van Kampen blijkt nu dat de nieuwe

psalmberijming, ondanks onze medewerking, is gewogen en te licht bevonden.

De bezwaren tegen deze berijming zijn bekend; zij leven ook elders b.v. in de Christ. Geref. Kerken en onze kerken.

Na een ervaring van enige jaren met deze bundel vraag ik mij af, of deze bezwaren opwegen tegen de verbetering t.o.v. de oude berijming, die zo duidelijk de sporen van een leer over „God, deugd en onsterfelijkheid” draagt.

Een volmaakte berijming zullen we op deze aarde nooit krijgen en voor één psalmberijming voor de kerken in Nederland moeten we bereid zijn een offer te brengen.

De bezwaren moeten de broeders en zusters binnen verband wel zwaar wegen, om het isolement waarin men komt te rechtvaardigen.

De vraag mag gesteld worden of er op dit punt enig overleg mogelijk is met andere kerken van gereformeerde belijdenis, want het wordt een chaotische toestand.

Wanneer de vrijgemaakte psalmberijming wordt ingevoerd zingt men in gereformeerde kringen drie verschillende berijmingen: de „oude” van 1773, de I.K.B. van 1967 en de vrijgemaakte van 1975. Het kan nu al moeilijk zijn, wanneer een kerkelijk verdeelde familie in blijde of droeve dagen een psalm wil zingen.

En hoe dikwijls komt het voor dat b.v. de ouders binnen verband zijn maar de kinderen buiten verband of omgekeerd.

Hoewel ik terwille van de eenheid en gemeenschap, ook in gebrokenheid, bereid zou zijn tot

een overleg op dit punt, moeten we er m.i. de ogen niet voor sluiten dat de nieuwe berijming in-tussen zoveel ingang heeft gevonden dat zij niet meer is terug te dringen.

Wanneer iemand er moeite mee heeft dat in onze kerken al meer uit de nieuwe berijming wordt gezongen, dient te worden bedacht dat wij geen keus hebben.

Wij hebben geen eigen scholen n wanneer de kinderen op school een psalmvers leren is dit in de regel uit de nieuwe berijming.

Overigens, wanneer er onder ons meer zekerheid is over de regels voor het kerkverband, zal één van de eerste zaken van overleg naar goede orde in de kerk moeten zijn die van de psalmen en gezangen in de erediensten.

H. DE JONG — AMSTERDAM

Doctor H. E. S. Woldring

felisitatie en dissertatie

Vrijdag 23 januari jl. was voor ons redaktielid de heer H. E. S. Woldring een belangrijke datum. Hij promoveerde toen namelijk aan de V.U. in Amsterdam tot doctor in de wijsbegeerte op een proefschrift dat getiteld is: 'Tussen handelingsvrijheid en gedragsbeheersing, een sociaal-filosofische studie over de vrijheid tot en de beheersing van het sociaal handelen in de sociologische theorie'. De promotie-plechtigheid werd door een groot publiek bijgewoond, hetgeen er op wijst dat de heer Woldring behalve socioloog ook sociaal is. Bij de vele gelukwensen die hem bereikt hebben willen wij graag ook de onze voegen. In het voorwoord van het boek lezen we deze belijdenis: „Het beoefenen van de wetenschap coram deo (= voor Gods aangezicht, - d.J.) heeft mij veel vreugde gegeven.” Daarmee vooral gefelicitiseerd, doctor Woldring! Bestuur, redactie en lezers drukken U bij deze gelegenheid hartelijk de hand.

Ik zou het hierbij kunnen laten en aan het geleverde werk kunnen voorbijgaan, onder voorwendsel dat het proefschrift zich beweegt op een studie-veld dat het mijne niet is. Toch is dat slechts ten dele juist. Dr Woldring is socioloog, dat is waar, maar hij is daarnaast ook filosoof en als zodanig is hij in zijn beweringen even controleerbaar als een dominé die preekt.

Welnu, ik moet eerlijk zeggen dat ik vooral het laatste deel van het proefschrift met enige zorg gelezen heb. Deze zorg betreft zowel de **analyse** die Woldring geeft van wat er in onze samenleving mis is, als ook het **uitzicht** en de **hoop** die hij ten dezen belijdt.

Wat de **analyse** betreft, dr W. valt goeddeels de klaagzangen bij, die heden ten dage over onze westerse samenleving worden aangeheven. Deze is verzakelijkt, verdingelijkt, onpersoonlijkt. „Banken, industrieën, supermarkten, legeronderdelen, gemeentesekretarieën en departementen zijn omvangrijke organisaties, die met 'officials' zijn gevuld, die ver van de mensen afstaan en die iets ondoorzichtsigs voor hem hebben” (p. 174). Een structureel euvel doortrekt de maatschappij, dat de mensen de gelegenheid of de 'ruimte' tot vrijheid van handelen beneemt. De mogelijkheid tot gevoeligheid voor de ander is afwezig. „De macht van de mammon, die het economisch leven en de samenleving van onze tijd in belangrijke mate beheerst, is niet alleen 'n onpersoonlijke macht, maar ook een macht die onpersoonlijk maakt.” (p. 172) Ik wil dit met kracht tegenspreken. Hier wordt een gemakkelijk exkuus verschaft aan de mens, die zich onder de macht van deze tendensen in de samenleving laat brengen. Maar een mens kan zich niet verontschuldigen door te wijzen op verziekte structuren. Een winkelmeisje in een supermarkt zal wel veel **aanleiding** vinden om onpersoonlijk te worden, maar als ze het wordt, is dat alleen **per eigen beslissing**, waarvoor ze rekenschap zal moeten afleggen voor God. Niemand wordt door welk systeem dan ook genoodzaakt tot onmenselijkheid. Als dat wel zo was, zou Christus geen Heer zijn over de machten. En dat is Hij toch! (1 Coll. 2 : 15). Vanwege deze macht mogen wij mensen Gods zijn, ongeacht de omstandigheden, waarin we verkeren. Daarvoor ontvangen wij de Heilige Geest. Omdat deze Geest verdwijnt uit onze samenleving,

verzieken de structuren. Dat bederf wordt niet veroorzaakt door zulke dingen als schaalvergroting e.d. De Heilige Geest is werkelijk groot genoeg om zulke vergrotingen op te vangen en ons toe te rusten, zodat we ons op elke schaal menselijk gedragen.

De Bijbel is een weg, die door veel landschappen voert. Ik bedoel, dat het daarin beschreven volk Gods door een veelheid van maatschappelijke systemen is heen getrokken: de vreemdelingschap in Kanaän, de slavernij in Egypte, het verblijf in de woestijn, het bestel in de richterentijd, onder het koningschap, tijdens de ballingschap (Daniël en zijn vrienden), onder de bezettende macht van de Perzen, de Grieken, de Romeinen, als minderheden in de stedelijke samenlevingen van Klein-Azië en Griekenland — maar in alle konstellaties ontmoet je vrije kinderen Gods met volledige ruimte tot handelingsvrijheid. Zij het ook, dat mensen soms een oven stookten voor hen die in de knielende massa fier overeind bleven staan. Vrijheidsbelemmering? Goddank, nee! Zij zegevierden zelfs in het vuur.

W. schijnt ons bij te vallen, als hij verschillende malen zegt, dat samenlevingsverhoudingen een werkelijkheid-van-de-tweede-orde zijn, omdat ze afhankelijk zijn van de **menselijke** vormgeving. Maar hoe functioneert dit gegeven nu bij hem? Helaas **dialektisch**, dat wil zeggen: er wordt een ander gegeven tegenover gesteld, dat het eerst neutraliseert. „Hoewel niet de maatschappijstructuren, maar de mens handelt en hij als zodanig de oorzaak van het kwaad is, kan de mens het kwaad in maatschappelijke instellingen investeren... Terecht zegt Heering, dat de samenleving 'een bolwerk van het boze' kan worden.” (p. 175) Volgens mij is dit in-en-uit-praten — een ander woord voor dialektiek.

Wat is dat trouwens voor griezeligs: een samenleving als bolwerk van het boze? Moeten we dan toch bidden: verlos ons van het boze? Door te spreken van de boze houdt de Bijbel alles persoonlijk en dus verantwoordelijk. Wie van geen satan wil weten, brengt ten diepste het begrip 'schuld' om zeep en bevordert de tragische levensbenadering. Dat zou W. moeten bedenken, voordat hij een vrijzinnig theoloog als Heering aanhaalt. De Schrift geeft geen centimeter toe aan de tragische levensopvatting, die meer over het lot dan over de schuld klaagt. „Wat klaagt dan een mens in het leven? Een ieder klage over zijn zonde.” (Klaagl. 3 : 39) De **persoonlijke** zonde, aangeboren en werkelijk, individueel en kollektief, is de eigenlijke nood van de samenleving.

W.'s **analyse** bepaalt natuurlijk ook zijn **uitzicht** en **hoop**. Geen wonder, dat ik ook daarbij mijn wenkbrauwen frons. Is zijn hoop wel gefundeerd? We lezen op pg. 179: „Met Bloch en Moltmann kunnen we zeggen, dat hopen 'realistisch' is, omdat het niet gaat om de samenleving zoals die is, maar om de samenleving zoals die veranderbaar is.” Hier valt W. het moderne theologiese denken bij, dat in plaats van het evangelie van de **verlossing** door het bloed van het kruis de theologie van de **verandering** heeft gesteld, bij welke verandering meer aan dingen dan aan personen gedacht wordt.

En wat het persoonlijke betreft, sluit het ondiepe woord 'verandering' nauw aan bij W.'s optimistische mensbeschouwing, die het wel heeft over het geschapen zijn van de mens naar Gods beeld, maar over zijn val-in-zonde met geen woord rept. Dat deze gevallen mens altijd weer de neiging heeft alle schuld van zich af te schuiven: de vrouw, die Gij mij gegeven hebt..., de structuren, waarin Gij mij doet leven..., valt dus buiten de aandacht. Wel lezen we een zin als deze die sterk aan Erasmus doet denken: „De religieuze keuze is de meest fundamentele notie van wat we 'vrijheid' noemen.” Als dat waar was, zou inderdaad het woord 'verandering' als samenvatting van het evangelie voldoende zijn. Maar is het waar?

We houden ons voor ogen, dat dr W. een christelijke benadering van de sociologische theorie heeft beproefd en we hebben daar waardering voor. Daar is helaas in onze dagen moed voor nodig. Maar we moeten toch zeggen dat het ijzer van het evangelie bij hem sterk vermengd is met het leem van het humanisme. Religieus is het boek ondiep en theologisch (ja zeker, het begeeft zich zelf op theologisch vlak!) is het argeloos.

M.i. zou een christelijke sociologie in onze tijd zich deze vraag moeten stellen: gesteld dat de samenleving vanwege de onbekeertheid van de meerderheid der mensen inderdaad onveranderbaar is en de hardheid en liefdeloosheid in haar midden toenemen, op welke wijze zal dan de christen als christen kunnen deelnemen aan het maatschappelijk gebeuren, totdat onze Here zegt: ga uit van haar, mijn volk? Christelijke sociologie zal niet om de vreemdelingschap heen kunnen. Zeker vandaag niet.

Maar ik realiseer me, dat ik in m'n vrije beroep makkelijk praten heb. Alleen, wie makkelijk praten heeft, hoeft toch daarom z'n mond niet te houden?

Dit stuk, dat als welgemeende felisitatie begon, is hoofdzakelijk kritisch geworden. Maar ook nu beoog ik weer het gesprek, dat onder ons noodzakelijk is.

Met zegeningen vervullen

n.a.v. dr K. J. Kraan,
„Genezing der herinneringen”
Kok, Kampen

De psychologie, de leer omtrent ons onstoffelijke ik, heeft een lang verleden (schreef eens iemand) maar slechts een korte geschiedenis. Nog jonger is de psycho-analyse, de door Freud ontwikkelde methode, om zielsgebreken te leren kennen teneinde ze te genezen. Voor die genezing van zielsziekten en -gebreken zijn de laatste eeuw nog diverse andere takken van wetenschap beschikbaar gekomen. De een is voor de leek nog moeilijker te begrijpen dan de andere. Om van het ondergaan maar te zwijgen. En met alle respect voor de wetenschappers: als het even kan proberen we allemaal uit handen van de psychiater te blijven.

Natuurlijk is er al duizenden jaren een praktische, onwetenschappelijke kennis van wat in het mensenhart leeft. En wat dit hart wondt. De onverbreekelijke eenheid van geest, ziel en lichaam is duidelijk voor ieder. Van de Heere Jezus staat opgetekend, dat Hij het mensenhart kende. En God is „de kenner der harten van allen”. Door te luisteren naar zijn Woord leren we enigermate onszelf kennen, elkander te peilen. Dat mag en dat is nodig. Augustinus had de begeerte: „God en de ziel te kennen”. Voor de elektrische energie hebben we ingenieurs nodig; maar de huismoeder moet met electriciteit omgaan. Zo moeten we wetenschappelijk zien vaststellen, wat er omtrent onze ziel vast te stellen is; maar wijzelf moeten er mee leven.

Waarom deze inleiding? Om een achtergrond te geven voor het bovengenoemde boekje, dat een vereenvoudigde weergave biedt van enkele hoofdstukken uit dr Kraan's grotere boek „Opdat u genezing ontvangt” (handboek voor de Dienst der Genezing).

Jawel, Dienst der Genezing met hoofdletters geschreven. De Genezing is meer dan de haarlemmerolie belooft en de Dienst is meer dan die van de posterijen. Het gaat in dit boekje niet om wetenschap, maar wel om een stukje „bediening des heilighdoms”, dat is dienst in de naam des Heeren, liturgie. En de genezing, het herstel van onze verzondigde geestelijke gezondheid, is een directe gave Gods, de inbezitneming door

Jezus Christus, die ons met zijn zegening vervult. Die ons vol maakt, ons vervolmaakt.

De schrijver gaat in op die tekorten aan ons universele geluk, die door onze herinnering zijn ontstaan. Door „spijkerharde herinneringen”, overgenomen vooroordelen, taboes en obsessies. „Vreugde en geluk worden bij vele mensen ondermijnd door de (vaak vergeten) traumatische herinneringen uit de jeugd. Gruwelijke jeugdindrukken verduisteren soms een leven lang het onderbewuste. Door traumatische belevenissen wordt men ergens in het verleden vastgehaakt”. Zegt de schrijver. En hij voegt hier aan toe: dat wij door het gebed in Jezus' naam ook van deze wonden kunnen genezen.

—o—

Een oude predikant zei me eens: „onze herinneringen zijn de bagage van onze ziel”. Hij bedoelde: die nemen we mee naar het land, waarheen we niets stoffelijks kunnen meenemen. En inderdaad: in de gelijkenis van de arme Lazarus spreken mensen, die de herinnering aan hun verleden meedragen. Toch — die uitspraak maakte me niet direct gelukkig. Ik vroeg: ook de herinnering aan onze zonden, denkt u?, onze tekortkomingen, wraak of wrok? Hij zei: die ook, maar ze moeten door het bloed van Christus pijnloos worden gemaakt. Ze doen ons niet meer zeer, wanneer God alles en in allen is.

Ja, het bloed van Jezus Christus. Dat reinigt ons van alle zonden. Dus ook van ellendige herinneringen, die — door eigen of andermans zonden ontstaan — ons leven kunnen vergiftigen. De Heiland! Wat een naam eigenlijk: geen naam is er zoeter en beter voor 't hart; hij balsemt de wonden en heelt alle smart. In Heiland zit het werkwoord *helen*, genezen. God de Heere noemde Zich: Ik ben de Heere, uw Heelmeester. Het oude en het nieuwe testament zijn vol van Gods helende genade, zijn herschepping. Hij maakt alle dingen nieuw. De hele bijbel spreekt van vergeven: niet per formule of decreet — maar van een bedekken (psalm 32), dat in regelrecht verband staat met de Verzoendag. Anders gezegd: God doet iets wanneer Hij vergeeft.

Wij zijn per definitie bereid, op die vergeving te wachten tot het laatste gericht, onze verlossende vrijspraak. En voor het zo ver is torsen wij de gevolgen van eigen en andermans zonden — herinneringen, lidtekens, verdriet, angststromen — als een kruis mee. Maar dat is niet geheel naar Gods Woord. Als de Heere iets belooft is dat niet voor Anno Dazumal, maar voor hier en nu. Want Hij spreekt en het is er. Gods spreken lijkt niet op ons gesproken woord, dat vervluchtigt terwijl het een oor indringt. Als de Heiland iemand zijn zonden vergaf, was de zondaar meteen genezen!

De bekende schrijver van „Ondergang”, dr J. Presser, heeft van vele ex-gevangenen de biecht over hun periode in de concentratiekampen aan-gehoord, voor hij zijn boek kon samenstellen. Ze zeiden hem dingen, die ze nooit aan anderen konden vertellen. Zelf leed hij mee met deze bijna

Het boek Daniël

DANIËL 11 (vervolg)

Profetische geschiedbeschrijving

De gebeurtenissen die in het 11e hoofdstuk van het boek Daniël worden beschreven, staan niet vermeld, zoals dat in geschiedenisboeken te vinden is. Het voorafgaande stukje van deze hulp bij bijbelstudie kon niet worden geschreven zonder kennis van wat de boeken der Makkabeeën en de Joodse geschiedschrijver Flavius Josephus ons meedelen. Al kunnen deze buiten-bijbelse bronnen ons enig licht geven, de zin van de historie weten ze ons toch niet bij te brengen. Een verhaal over ge-

beurtenissen is nu eenmaal iets heel anders dan een profetische kijk op die gebeurtenissen.

De vraag waarom de bijbel ons de feiten voorhoudt op de toch wel merkwaardige wijze van Daniël 11 is naar mijn mening niet te beantwoorden zonder de strekking van dit hele profetische boek in rekening te brengen.

De tegenstelling tussen de koninkrijken van deze wereld en het koninkrijk van God is het beheersende motief van alles wat in dit boek staat geschreven. Die tegenstelling heeft er juist in Daniël's tijd een nieuwe dimensie bij gekregen.

Tot de dagen van de ballingschap was er op dit punt nog een zekere

mate van overeenstemming, dat ook in Gods koninkrijk een plaats was ingeruimd voor een leger, dat met wapengeweld de vijand moest bestrijden. Zeker, ook in dit opzicht was er een groot onderscheid. Israël mag nooit op de kracht van paarden en wagens vertrouwen. Gods volk moet steeds leven in de zekerheid dat de strijd die het moet voeren, de strijd des HEREN is. En het heeft altijd geweten dat de HERE evengoed kan verlossen door weinigen als door velen (1 Sam. 14 : 6). Ook heeft het in de wet steeds gelezen dat Israëls koning niet veel paarden zal houden (Deut. 12 : 16). Voordat de strijd om het bezit van Kanaän begon verscheen aan Jozua de vorst van het heir des HEREN. Hij is gekomen, want Hij voert de strijd. En de eerste stad, een sterke vesting op een zeer strategisch punt, waardoor Israël in Kanaän komt te staan, wordt niet ingenomen door belegerings- of aanvalskunst, maar dank zij het rechtstreeks ingrijpen van God. Ook mag deze stad nooit weer tot vesting worden opgebouwd, omdat in alle ge-

slachten het geloof dat de HERE waakt over het land een groter gevoel van veiligheid moet geven dan de wetenschap dat er sterke grensvestingen zijn.

Maar dit alles neemt niet weg dat alle Israëlitische jongemannen van twintig jaar en daarboven, voorzover ze niet behoren tot de stam van Levi, dienstplichtig zijn en nauwkeurig moeten worden geteld voor de strijd tegen Kanaän begint (Num. 1 : 26). De weigering om te vechten tegen wat een onbedwingbare tegenstander schijnt is de oorzaak dat een hele generatie het beloofde land niet beërft. En voor de verovering van het land wordt er nog eens sterk de nadruk op gelegd dat niemand, tenzij dan met een bijzondere vrijstelling, zich aan de strijd mag onttrekken (Joz. 1 : 12-15).

Ook gaf de Here in benarde tijden Richters om als legeraanvoerders op te treden. Voor de verlossing van Zijn volk had Hij geen grote legers nodig — Gideon! — maar wel werden allen die de strijd schuwden als nalatigen bestraft (Ri. 5 : 15-17).

Ook de koningen die op de Rich-

vernielde, maar overlevende, wrakstukken, die kapot dreigden te gaan aan hun herinneringen. Zelf had hij ook uit de beker van Gods beproevingen gedronken. Maar hij kon zijn broeders niet laten gaan zonder ze te zegenen. „In de wetenschap dat het Joodse volk door de eeuwen heen het grote geheim van Gods bedoeling met deze wereld in zich meedraagt”, zegende hij zijn bezoekers. Hij schonk balsem in hun wonden. Wilt u daar eens over nadenken?

—o—

Ook wij mogen zegenen. Het is zelfs een duidelijk gebod: „zegent ze, die u haten; zegent en vervloekt niet”. Jezus heeft ons het voorbeeld gegeven: Hij zegende zijn discipelen, vlak voor de hemelvaart. Dat is: Hij nam hun leed over hun vlucht, hun verloochening, hun verraad, van hen af. Hij genas hun wroegend zelfverwijt. Hij vervulde hen met zijn zegening: opdat zij uitdelers van zijn genade zouden zijn.

Wij mogen Hem hierin volgen. Ons is de zegen opgedragen. Wij krijgen stromen van zegeningen, van levensvernieuwing. Niet om ze voor onszelf te houden. Als goede rentmeesters, als uitdelers van de veelvoudige genade Gods mogen we de zegen doorgeven. Wanneer een stervende broeder zijn ziel en zaligheid in Gods hand gelegd heeft, het mogelijke gedaan om vergeving van mensen te krijgen en deze wederkerig te schenken, en nu zijn laatste tocht geheel alleen aanvangt — dan kunt u hem een zegen meegeven. De genade van onze Heer Jezus Christus. En de liefde van God. En de gemeenschap van de Heilige Geest zij met u. Zeg het maar. Het doet hem goed — en u ook. Het is immers niet úw zegen. En het is helemaal geen heilwens. Hier wordt iets van de volheid van Christus' genade doorgegeven. Niet per formule — metterdaad.

Die zegen in de kerk — ook geen formule! Een van onze predikanten (waarom zo geheimzinnig? het was ds C. Veenhof te Haarlem) kreeg eens een Joodse dame mee naar de kerk. Hij vroeg haar na afloop: wat is uw indruk van een christelijke kerkdienst? Ze antwoordde: één ding, het uitdelen van Gods zegen! Jawel: de zegen, die de Heere zelf aan Aäron heeft opgedragen, om aan Zijn volk te bedienen. De Heere zegene u. U moogt ook zeggen „zegent u”, want het Hebreeuws kent eigenlijk die aanvoegende wijs niet. Als de Heere dat zegt, dan doet Hij het meteen. Hij behoedt u. Hij glimlacht tegen u. Zalig, die het hoort en aanneemt.

En laten we nu die kerkelijke traditie eens loslaten: dat alleen een bevestigde dienaar des Woords Gods zegen mag uitdelen. Dat een ouderling of een candidaat of een hulpprediker (...) Gods zegen behoort te reduceren tot een zegen-bede: „zij met ons”, in plaats van „zij met ú”. Want die zegen ligt niet aan de persoon van de uitdeler, maar aan de Persoon van de Gever van alle goeds.

—o—

En nu de zegen tot genezing van onze kwellende herinneringen. Wij

staan niet alleen in dit leven, los van elkaar. Wij hebben elkander nodig. Het kleine kind heeft de liefde van moeder, de sterke hand van vader, nodig. En straks hebben twee oudjes de hulp en de liefde van hun kinderen nodig. U hebt burenhulp nodig, op zijn tijd. En u bent blij, als de burens eens bij u om hulp aankloppen. Wij gaan niet alleen door 't leven. In zoverre we Gods liefde ervaren, komt die vaak tot ons door onze naasten. En in zoverre we Hem onze tol der dankbaarheid bewijzen, doen we dat meestal aan de minste van zijn broeders.

In dit verkeer zijn we beurtelings de verslagen reiziger en de barmhartige Samaritaan. Verslagen hoort bij „schuldbesef”, ps. 51. En barmhartig betekent medelijdend. Wie medelijdend is, helpt de ander van zijn verslagenheid af. Wat is het heerlijk, elkaar onze misdaden te belijden. Onze daden, die „mis” waren. Onze zonden: alle keren, dat we gefaald hebben, tekortgeschoten zijn. Onze schuld: ons onvermogen om God en de naaste waarlijk lief te hebben. En dat belijden, dat „ons lijden naar buiten brengen”, is niet alleen bevrijdend, omdat we er afstand van nemen. Of omdat we elkaar Gods absolutie bedienen.

Hét Godsgeschenk in dezen is: dat Christus — door de naaste — in ons afdaalt om de wonden van onze zonden te balsemen, te genezen. Zodat ze geen pijn meer doen, die herinneringen aan vergeven zonden. Zodat alle tranen gedroogd worden. Zodat wij ons niet meer „ziek” noemen. Dát Godsgeschenk mogen we aan elkaar kwijt. In het vaste geloof, dat het niet onze geneeskraft is — maar dat we aan elkaar de genezing van de grote Heelmeester bedienen.

Hier zit de kern van het boekje van dr Kraan. Mensen, we mogen elkaar helpen. We doen goed met ons daarop terdege te beraden. We moeten veel met Gods Woord — dat is met de sprekende en handelende God des verbonds — omgaan, willen we ons hart en dat van de medemens verstaan; willen we elkaar helpen bij de genezing der herinneringen. En we moeten loskomen van veel formulair geprevel: Gods zegen bestaat niet in verborgen toverformules. Wie in Hem gelooft: stromen van levend water zal hij voortbrengen.

Reinigend water. Wij zijn „rein om het Woord, dat tot ons gesproken is”. Elke maal, dat we Gods beloften gelovig aannemen, worden we schoongewassen. Krijgen we absolutie, schuldvergeving. Niet bij rechterlijk decreet — maar Hij wast ons met hysop schoon. Dat woordje „schoon”! Het betekent eigenlijk: het mag gezien worden. Zoals Gods schepping zeer schoon was, gezien mocht worden. Maar schoon is ook: gewassen. Speciaal gewassen in het bloed van het Lam, dat de zonden der wereld weg-draagt. Hij spreekt ons vrij — en neemt alles weg, wat ons deert. Hij wil onze zonden niet gedenken; maar Hij wil ook niet dat wij er onder gebukt blijven gaan.

Vandaag leven we tussen frustraties, taboes, traumata en neurosen. Wetenschappelijke woorden voor zeer on-Christelijke zaken. Zalig hij, wiens ketenen verbroken zijn — en blijven. Hij is als een boom, geplant aan waterstromen, die zijn vrucht geeft op zijn tijd, wiens loof is tot genezing der heidenen (...) en wat hij onderneemt, dat gelukt!

HULP BIJ BIJBELSTUDIE

ters werden tot de strijd geroepen en slechts nadat de vijanden rondom waren verslagen door David kon onder Salomo het vreedrijk zijn zegeningen geven.

Hoe anders is het allemaal geworden in de dagen van de ballingschap. De belofte „De HERE zal uw vijanden, die tegen u opstaan, verslagen aan u overleveren. Langs één enkele weg zullen ze tegen u optrekken, maar langs zeven wegen voor u vluchten (Deut. 28 : 7) kon niet worden waargemaakt, omdat de voorwaarde, luisteren naar 's HEREN stem en onderhouden van Zijn geboden, niet was nagekomen. Lang heeft de HERE geduld gehad, maar het einde van het koninkrijk-met-een-leger is

gekomen toen de HERE de zoon van David gaf in de macht van Nebukadnezar.

Daniël heeft verstaan, dat dit einde onherroepelijk was. Een koninkrijk-met-leger kan nooit meer Gods koninkrijk zijn. Uit het kwaad zal de HERE het goede doen voortkomen. De ondergang van het koninkrijk dat wapengeweld niet kon ontberen is de inleiding op het koninkrijk van Hem die gezegd heeft: „Mijn Koninkrijk is niet van deze wereld; indien mijn Koninkrijk van deze wereld geweest was, zouden mijn dienaars gestreden hebben, opdat Ik niet aan de Joden zou worden overgeleverd; nu echter is mijn Koninkrijk niet van hier.” (Joh. 19 : 36). Andere wegen en andere middelen gaat God nu gebruiken in Zijn strijd: Jonge mensen, die in het kleine en in het grote slechts vragen naar Zijn wil (Dan. 1 en 3) en een oude man, die aan het eind van zijn leven nog even trouw is als aan het begin (Dan. 6). Een steen, die *zonder toedoen van koninkrijk* dat komen zal als een *mensenbanden* losraakte van de berg (Dan. 2) en hemelse woorden

die sterker zijn dan de trootse macht van Babels koning (Dan. 4 en 5). Een Mensenzoon, die zijn heerschappij niet ontleend aan aardse machten maar die van God de Vader heerschappij en eer en koninklijke macht over alle volken, natiën en talen ontvangt (Dan. 7) en hemelboden, die spreken van grote nood, die door mensen niet kan worden weggenomen, maar waarin God zich niet onbetuigd zal laten (Daniël 8 en 10). En het gebed met schuldbelijdenis over al wat bij de mensen wordt gevonden, maar met beroep op Gods beloften, die Zijn Naam heeft uitgeroepen over stad en volk (Dan. 9).

Daniël 11 verteld van de koninkrijken dezer wereld. Wat maken de volken zich druk; het is een permanente jacht naar macht met menigten van legers, met coalities en politieke huwelijken, met vestingen en burchten. En Israël zit klem tussen al het geweld. Koningen van het Noorden en koningen van het Zuiden, *vanuit Israël gerekend*. Want dáár heeft de HERE Zijn rijk. Een rijk zonder geharnaste en bewapende solda-

ten, zonder politieke intriges en schijnbaar zonder betekenis en zonder toekomst.

Maar de bewoners van het Sieraadland zullen in stilheid de HERE verwachten, onderdwezen door Zijn Woord, het profetische Woord, dat vast en zeker is en blijft, ook in de zwaarste tijd.

DE HULP BIJ BIJBELSTUDIE

over

De Brief aan de Efeziërs

is uitverkocht!!

Van het boek JONA

zijn nog exemplaren verkrijgbaar.

Bestellingen kunt u doen volgens onderstaande prijsopgave een bedrag over te maken op giro 575663 ten name van G. de Kruijf, Troelstra-laan 252, Utrecht.

De prijs van 1 exemplaar is f 2,50; 5 exemplaren f 11,75; 10 exemplaren f 23,—; 25 exemplaren f 58,—.

C VEENHOF — KAMPEN

Gij zijt kerk - weest kerk

In de Heilige Schrift treft men een bepaalde merkwaardige spreekwijze aan die onze volle opmerkzaamheid verdient, maar die ze helaas al te weinig ontvangt.

Het is deze dat de „indicatief” — de „aantonnende wijs” — en de „imperatief” — de „gebiedende wijs” — in het spreken van God in allerlei verband onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn.

Laat ik er een paar voorbeelden van geven. De HEERE zegt tegen Abraham: Ik — God — **richt** mijn verbond **op** met u en met uw zaad na u in hun geslachten tot een eeuwig verbond, om u en uw nageslacht tot een God te zijn. Dat is de indicatief. Onmiddellijk daarop, als in één adem, laat God daarop volgen: Gij **zult mijn verbond houden**, gij en uw nageslacht in hun geslachten. — Dat is de imperatief. (Gen. 17).

Als Israël uit Egypte, het land van afgoderij en slavernij, is uitgeleid, zegt de HEERE tot dat volk: Ik **ben** de HEERE uw God die u uit het land Egypte, uit het diensthuis heb uitgevoerd. Dat is de indicatief. Op deze positieve verzekering, op deze belofte, laat de HEERE onmiddellijk volgen: Gij **zult** geen andere goden voor mijn aanzicht hebben, met nog een reeks andere geboden — de imperatief.

De bergrede begint met een reeks zaligspreekingen door Jezus gericht tot zijn discipelen — de indicatief. Maar daarna komt een aanwijzing hoe dezen als zijn discipelen moeten, beter gezegd: mogen, leven — de imperatief. Een bijzonder duidelijke combinatie van indicatief en imperatief vindt men in 1 Kor. 5. Paulus schrijft daar aan de gemeente van Korinthe, en aan de gemeente van alle tijden: Doet het oude zuurdeeg — de zonde — weg, opdat gij een vers deeg moogt zijn — de imperatief. Gij zijt immers ongezuurd, want ook ons paaslam is geslacht: Christus — de indicatief.

Uit dit paulinische woord blijkt duidelijk — wat voor het verstaan van het verband tussen die indicatief en die imperatief onmisbare voorwaarde is — dat deze relatie nooit logisch doorzichtig kan worden gemaakt, dat zij ons menselijk denken te boven gaat. Het is immers volgens menselijk denken zo dat een bevel om oud zuurdeeg weg te doen alleen dan zinvol is als dat „zuurdeeg” in de door dat bevel aangesproken mensen voorhanden is! Wat er niet is kan men niet wegdoen. Maar nu wordt door Paulus tegelijk tot hen die dat bevel ontvangen gezegd: gij zijt immers ongezuurd! Maar als mensen werkelijk ongezuurd zijn is het, alweer volgens menselijke logica, onzinnig tot hen te zeggen: doet het oude zuurdeeg weg!

☆☆☆

Het niet ernst maken met dit onderlinge, onverbreekelijke verband tussen deze goddelijke indicatief en de even goddelijke imperatief en het niet ernst maken met de ondoorzichtigheid daarvan heeft in het leven der kerk door alle eeuwen heen heel veel ellende veroorzaakt.

Laat ik één voorbeeld noemen.

Ik denk aan de strijd over verbond en doop in de Geref. Kerken in de jaren veertig die voor deze kerken zulke katastrofale gevolgen heeft gehad.

In het verbond en dan nader in de doop waarin het verbond tussen God en zijn volk een concrete gestalte krijgt, worden wij na-

melijk zeer nadrukkelijk geconfronteerd met die onverbreekelijke en ondoorzichtige samenhang en samengang van goddelijke indicatief en imperatief.

Als een kind wordt gedoopt verzekert en verzegelt volgens het aloude doopsformulier God de Vader dat Hij een eeuwig verbond der genade met de dopeling opricht; verzegelt de Zoon dat Hij die wast in zijn bloed en verzekert de Heilige Geest dat Hij in hem (haar) wonen wil. Maar tegelijk is die doop voor de gedoopte een „vermaning”, een „bevel” — een „imperatief” — om in een „nieuwe gehoorzaamheid” te leven. Een nieuwe gehoorzaamheid die bestaat in het „aanhangen, betrouwen en liefhebben” van God.

Men heeft nu enerzijds de „indicatief” — de belofte — losgemaakt van de „imperatief” — de vermaning —, die belofte op zichzelf gesteld en de „vermaning” verwaarloosd, in ieder geval als iets secundairs beschouwd. En men kwam dan tot de opvatting dat de „volle doop” alleen aan de uitverkorenen of gelovigen toekomt en dat alleen de aan dezen bediende doop een „echte” doop is.

Maar anderzijds heeft men de belofte — de indicatief — gedevalueerd, uitgehold en tot „n „algemene aanbieding” verlaagd. Men hield dit doende van de doop niet veel meer over dan een „vermaning” gericht tot de dopelingen en hun ouders. Daarbij viel dan vaak ook nog vol accent op de „onmacht” van de mens. En zo werd men slachtoffer, of liever, producent van — activistisch of lijdelijk — remonstrantisme.

De pogingen om op een of andere wijze het verband, de ondoorzichtige samenhang van de „belofte” en de „vermaning”, doorzichtig te maken leidde tot allerlei constructies zoals die van „inwendig” en „uitwendig” verbond, „inwendige” en „uitwendige zijde” van het verbond; „wezen” en „verschijning” daarvan; het houden van de dopelingen „voor wedergeboren en in Christus geheiligd”; dopen op grond van veronderstelde wedergeboorte; „volle” en „niet volle” doop enz. enz. enz. Het is niet te berekenen welk een enorme schade deze constructie in de kerk en dan speciaal in de zgn. „gereformeerde gezindte” heeft aangericht en nog elke dag aanricht.

☆☆☆

Het onverbreekelijke en ondoorzichtige verband tussen de goddelijke indicatief en imperatief speelt nu ook een dominerende rol in de bijbelse boodschap omtrent de kerk.

We hebben er hier reeds meermalen op gewezen dat volgens de Schrift de kerk de vergadering is van **alle** ware Christgelovigen. De kerk, zo formuleerde Bavinck het prachtig, is de vergadering van **alle** gelovigen uit **alle** tijden, onder **alle** volken in **alle** kerken.

Maar hiermee is nog lang niet alles over de kerk gezegd. Wel het eerste en fundamentele. Maar niet alles.

De kerk die kerk **is**, **moet** ook metterdaad kerk **zijn**, zich als echte kerk in alles wat ze is en doet openbaren. Ook ten opzichte van haar geldt dat de indicatief onlosmakelijk verbonden is met de imperatief. Ook van haar geldt: Gij zijt kerk, wees nu ook kerk. Wees wat gij zijt!

Tot haar opdracht om metterdaad kerk te zijn behoort het fungeren van „herders en leraars” daarin. Die zijn een geschenk van Christus aan zijn kerk. Maar de kerk moet ze aanstellen en als zodanig erkennen. Deze „herders en leraars” moeten bezig zijn in het toerusten van de kerk tot een alomvattend dienstbetoon met het oog op de opbouw van de kerk (Ef. 4:11, 12). Er moeten in de kerk voorts ouderlingen en diakenen optreden. De Schrift geeft precies aan aan welke voorwaarden deze moeten voldoen (1 Tim. 3, 4). Onder die ouderlingen behoren er te zijn die in het bijzonder belast zijn met „de prediking en het onderricht”. Die moeten daarvoor ook worden „gehonoreerd” (1 Tim. 4:17, 18).

Tot de taak van de kerk behoort vóór alles de prediking van het Woord. Want alles wat Christus door zijn Geest in en aan en door de

kerk wil geven en doen, geeft en doet Hij door die prediking. En onverbreekbaar aan de „hoorbare” prediking is de „zichtbare” verbonden: de bediening van de sacramenten. Waar de kerk vooral naar moet streven is haar — zichtbare — eenheid. Zij moet er zich met alle kracht op toelagen dat de eenheid die zij in Christus vormt ook naar buiten openbaar, zichtbaar wordt. Men leze Ef. 4 en Fil. 2 maar eens aandachtig na. Het is zelfs zo dat Christus de voortgang van zijn werk in de wereld van die eenheid afhankelijk heeft gemaakt. Hij bidt immers tot zijn Vader: Ik bid voor hen — voor allen die de Vader Hem gaf — opdat ze allen één mogen zijn zoals Gij Vader, in Mij en Ik in U, dat ook zij in Ons mogen zijn **opdat** de wereld gelove, dat Gij Mij gezonden hebt. (Joh. 17:20, 21).

☆☆☆

De kerk in haar optreden naar buiten, speciaal door de dienst van de ambtsdragers ten aanzien van prediking, sacramentsbediening, ambtelijke zorg, evangelisatie, zending, diaconale arbeid enz. heeft men wel genoemd de institutaire kerk of de kerk als instituut. Die aanduiding is niet gelukkig. Onwillekeurig wekt zij de suggestie dat die institutaire kerk een ding is naast of boven, of onder, of in de kerk-als-gemeenschap-van-alle-gelovigen. Of ook dat dat instituut een soort raamwerk of organisatie is die aan de kerk van buiten af wordt opgelegd. Of, nog erger, dat zij een zichtbare kerk is die moet onderscheiden worden van de kerk-als-vergadering-van-alle-gelovigen welke dan de onzichtbare kerk zou zijn.

Op deze wijze heeft men weer de indicatief losgemaakt en apart of tegenover gesteld ten opzichte van de imperatief, nu ten aanzien van de kerk. En dan ziet men steeds weer dat of die indicatief ver en ver verheven wordt boven de imperatief, welke dan voorts soms zelfs praktisch of theoretisch van weinig of geen waarde wordt geacht. Of ook, omgekeerd, men accentueert die imperatief zo geforceerd, dat de indicatief genegeerd of verloochend wordt.

Het eerste geschiedt vooral door allerlei buiten- of onkerkelijke stromingen, revivals, pinkstergroepen. Men spreekt dan graag van een „geestelijke eenheid” of „geestelijke gemeenschap” met verwaarlozing van de ambtelijke dienst, de sacramenten, speciaal van de kinderdoop. Graag onderscheidt men dan tussen de „gemeente” die een „geestelijk” karakter draagt en de „kerk” die niet meer dan een organisatie, bestuur, administratie, bureaucratie of hiërarchie is.

Maar ook kan men zo zwaar accent leggen op het institutaire aspect van de kerk dat dat het een en het al van de kerk wordt. Kerk is dan alleen wat in de institutaire kaders, waarin men zelf is een plaats vond, is opgenomen. Daarbuiten geen kerk. Gelovigen die niet tot dat instituut behoren leven buiten e kerk, zijn niet-kerkelijk, of on-kerkelijk, of misschien zelfs wel anti-kerkelijk.

Het denkpatroon dat men zo hanteert is in wezen gelijk aan dat waartegen de „bezwaarden” uit de jaren veertig zich verzetten in hun strijd tegen de „leeruitspraken” van 1942!

Men is „synodaal” geworden en aanzien van de kerk.

Met dit verschil dat de synodalen bij het uiteenscheuren van indicatief en imperatief ten opzichte van het verbond en de doop alle accent lieten vallen op de indicatief. En dat men dat in de zo juist genoemde kerkopvatting doet ten aanzien van de imperatief! Maar — ook als het om de kerk gaat scheidde men niet wat God heeft samengevoegd.

En daarom moet tot alle „ware Christgelovigen” steeds gezegd worden: „Gij zijt kerk, wees nu ook kerk.”

Boek- bespreking

Dr W. van 't Spijker,
Democratisering van de kerk
anno 1562
Apeldoornse studie no. 8.
J. H. Kok, Kampen 1975
38 blz. Prijs f 7,50.

Toen de kerken bevrijd werden van de hiërarchie van het pausdom was het duidelijk dat zij in hun belijdenis van 1561 de getuigenis aflegden, dat deze ware Kerk geregeerd moet worden naar de geestelijke politie, die onze Here heeft geleerd in zijn Woord.

Nu is er in de loop der tijden veel verschil geweest over „die geestelijke politie”. Reeds aanstonds tussen Luther en Calvijn. Ook nu is de gedachtenwisseling over dit onderwerp niet ten einde. Thans is er een sterke roep om „democratisering”. Zelfs in de Roomse kerk, hoewel Kardinaal Alfrink, Paus Johannes XXIII volgende, in Rome niet veel dank geogst heeft over zijn Pastoraal Concilie te Noordwijkerhout. Wanneer we de nieuwe kerkorde van De Gereformeerde Kerken in Nederland lezen, zien we duidelijk naast „synodocratische” trekken „democratisering” van het gezag ten nadele van de kerkeraden. In onze kerken zijn we na 1968 nog niet toe aan een algemeen aanvaarde herziening van de Dordtse Kerkenordening. Ook hier spelen dezelfde gedachten een rol.

Het was een zeer gelukkige gedachte van Prof. Van 't Spijker om in dit boekje de aandacht te vragen voor een episode uit de geschiedenis van de Franse kerken tussen de jaren 1562—1572. Hetgeen in die periode plaats vond was van zeer grote betekenis voor de Nederlandse kerken. Prof. Van 't Spijker schetst hoe na de synode te Poitiers in 1557 met de „Articles Politiques” op de synode te Parijs in 1559 de „Discipline Ecclésiastique” aangenomen werd. Dat was de eerste officiële kerkorde. Vooral Chandieu, toen predikant te Parijs, en Beza, die samen met Calvijn te Genève stond hebben veel voor deze kerkorde gedaan. Beza houdt Bullinger te Zurich deze kerkorde als model voor. Hieruit volgt wel, dat we met de „Articles Politiques” een goede kerkorde ontmoeten. In Wezel in 1568 volgde men ook dit model.

De moeilijkheden beginnen in 1562, wanneer Morély te Genève een boek laat verschijnen waarin hij de „Discipline Ecclésiastique” aanvalt en sterk de congregationalistische gedachtenwereld naar voren brengt. Volgens hem is de bestaande kerkelijke orde aristocratisch en wordt de gemeente onder voogdij gesteld. Hij wil de gemeente haar volle rechten terug geven. Hij zegt, het Woord Gods is aan de gemeente gegeven en de gave om het Woord Gods uit te leggen is aan allen gegeven, die de Geest van God ontvangen hebben. Dit heeft ook consequenties wat betreft de kerkregering en de kerkelijke tucht. Als Christus zegt: „zeg het aan de gemeente” (Matth. 18 : 17) dan is dat de gemeente en niet een aristocratie daaruit. Zo werkt hij dit tot in bijzonderheden uit. 't Spreekt vanzelf dat de „meerdere” vergaderingen onder hetzelfde oordeel doorgaan. De kerk mag geen oligarchie zijn of worden. Besluiten en beslissingen vallen in de gemeente!

De invloed van Morély was groot. In 1566 schreef de kerk van Parijs dat Morély aannemelijk en populair was en daardoor zo gevaarlijk. De Synode van Orléans, 1562, wees hem zeer beslist af, maar zijn invloed bleef. Niet alleen in Frankrijk. Wie de laatste paragrafen leest van het 2e hoofdstuk van de Wezelse Artikelen van 3 november 1568 met name die betreffende de „profetie” vindt veel van Morély terug.

De twist over Morély verscheurde de Franse kerken, zo schreef Bullinger aan Beza in oktober 1571, meer dan de oorlog.

De Synode te La Rochelle van 2—11 april 1571, waar Beza te hulp geroepen was, en waar hij voorzitter was, werden de denkbeelden van Morély opnieuw afgewezen. De synode van 1572 te Nîmes, weer met Beza, sprak uit dat zijn leer strijdig was met Gods Woord ook die betreffende de zgn. profetieën.

De moeilijkheden in de Franse kerken vonden hun bitter en tragisch einde in de verschrikkelijke Bartholomeusnacht of de Parijse bloedbruiloft in de nacht van 23 op 24 augustus 1572.

Het is begrijpelijk dat de synode te Emden van 4—13 oktober 1571 nu niet meer inging op de artikelen van Wezel betreffende de „profetie”¹⁾ Chandieu, die de Synode van Orléans in 1562 presideerde schreef een sterk geargumenteerde geschrift tegen Morély.

In dit waardevolle geschrift verdedigt Chandieu sterk de ambtsgeachte, al verzet hij zich hevig tegen elke tirannie. Hij is vreselijk geschrokken van het anabaptisme en de furieuze Wederdopers. Hij verwierpt zeer krachtig de mening dat men de leer van hen die in de kerken voorgaan mag beoordelen naar de mate van instemming die zij bij de mensen vindt. Hij staat afwijzend tegenover de „profetieën”. Evenzo handhaaft hij de kerkelijke tucht. Als hij spreekt over Matth. 18 : 17 onderwijst hij ons dat Christus zich gewoon bij de Joden gangbare vormen en structuren aansluit en deze volgt en dat dit bij de uitlegging van deze tekst bedacht moet worden.

Verder houdt hij vast aan hetgeen de Schrift zegt over de ambten en hun taak. Zou de Schrift daarmede bedoelen de gemeente te verdrukken of de voortgang van het Woord te belemmeren? Beza heeft met zijn gezag zeer sterk Chandieu gesteund. Prof. Van 't Spijker haalt verder Beza aan: Nergens lees ik dat de kerkelijke regeringsvorm op aarde democratisch is, maar wel zuiver monarchaal. Hoewel de kerk ook haar aristocraten en haar vergaderingen, in het algemeen gesproken, in zekere zin, ook haar eigen recht heeft is het natuurlijk het enige Hoofd, onze Heer Jezus Christus, die door de wetten die Hij heeft gegeven als ook door Zijn Geest door middel van de regeerders die Hij heeft aangesteld zijn Kerk bestuurt.

Verder verwijst hij naar Bucer. Tenslotte stelt Prof. Van 't Spijker de vraag aan wiens kant het gelijk was en waarom Morély met zijn profetieën zo populair was. Is de figuur van de kerkeraad, met name van de ouderling niet altijd in de gereformeerde kring in discussie geweest? Was Luther niet dichter bij de waarheid? Was diens visie op de verhouding van kerk en overheid en het recht van de gemeente niet juist? Is ons hele gereformeerde kerkelijke leven niet altijd met congregationale motieven en profetieën doortrokken geweest en nog. Is de angst voor een kerkverband en voor hiërarchie wel ooit weggeweest? Prof. Van 't Spijker vervolgt dan, het is een paedagogische utopie, waarin men droomde van een gouden eeuw die met de Reformatie aangebroken zou zijn en waarin de gelovigen bevoegd verklaard werden tot oordelen en handelen. Maar dit paedagogisch optimisme vertoont meer verwantschap met een humanistische anthropologie dan met de reformatische pneumatologie.

In dit boekje treft het telkens weer dat de Gereformeerde kerken in Frankrijk, Zwitserland en Nederland sterk kerkverbandelijk dachten en leefden en hoe zij zich bewust waren — om nu Prof. Greijdanus te citeren — alle te staan onder de goddelijke verplichting om met elkander in geordend verband te treden en in behoorlijke samenwerking te leven. Deze bespreking is misschien te veel

een opstel geworden over „de democratisering van de kerk”. Het moge zo zijn. Dit boekje heeft mij zeer geboeid. Te meer omdat hier weer zeer vele zaken aan de orde komen die — helaas — weer zeer actueel zijn. Ik hoop van harte dat dit boekje veel lezers zal vinden. Laten alle afgevaardigden naar de a.s. landelijke vergadering in Kampen dit boekje meenemen. We zijn Prof. Van 't Spijker veel dank verschuldigd.

H. C. Smit

¹⁾ Zij die het toelaatbaar achten, „anderen die niet gestudeerd hebben” (art. 8 DKO) toch toe te laten tot de kansel menen zich te kunnen beroepen op het convent van Wezel van 3 november 1568 en betreuren dan dat de synode van Emden van 4—13 oktober 1571 weer dit punt heeft laten vallen.

Afgedacht van het feit dat Wezel en hun gedachtengang zeker niet identiek zijn wordt Emden daarbij in een vals daglicht geplaatst. Want niets is minder waar! Was op het convent de invloed van Morély merkbaar, de synode te Emden heeft — Prof. D. Nauta heeft daar indertijd uitdrukkelijk op gewezen — zich zeer ernstig bezig gehouden met hetgeen, een half jaar daarvoor, 2—11 april, op de synode te La Rochelle onder leiding van Beza besproken was en besloten had. Emden was zeer positief over deze zaken met name over de „profetieën” en heeft zich met overtuiging achter La Rochelle, Beza en Chandieu gesteld. H.C.S.

Kerknieuws

Ds C. A. Versluis — Ds C. A. Versluis verbond zich op zondag 11 jan. jl. aan de gemeente te Ermelo-Harderwijk-Putten en aan die te Voorthuizen, na tevoren bevestigd te zijn door Prof. dr H. J. Jager te Kampen. Het adres van ds Versluis is thans: Steynlaan 118, Ermelo, tel. 03417-1889

Ds J. Stuij — Ds J. Stuij nam zondag 18 januari jl afscheid van de gemeente te Steenwijk en hoopt op zondag 1 februari a.s. intree te doen in de kerk te Urk na tevoren bevestigd te zijn door Prof. C. Veenhof te kampen.

Doesburg-Velp — De Raden van de Geref. Kerken (Vrijgem.) van Doesburg en van Velp besloten, na beide gemeenten hierover gehoord en de zusterkerken in de regio Arnhem hierin gekend te hebben, per 1 januari 1976 de twee gemeenten te verenigen.

De aldus gevormde gemeente zal als naam dragen: **Geref. Kerk (Vrijgem.) van Doesburg-Velp**

De gezamenlijke ambtsdragers van de twee verenigde kerken treden vanaf vermelde datum op als Raad van laatstgenoemde kerk.

Als **predikant** was ds E. Zwartveen reeds verbonden aan beide gemeenten. Zijn adres is: Eiberstraat 8 te Velp. Tel. 085-135331.

Scriba: A. L. P. Rietberg, Adm. Helfrichlaan 58 te Dieren. Tel. 08330-14887.

Penningmeester: G. Puttenstein, Kerkallee 88 te Velp tel. 085-134256. Postrek. 1975754 - Bankrek. nr. 53.36.38.836 (bij ABN te Velp) t.n.v. Penningm. Geref. Kerk Vrijgemaakt te Velp.

Diakonie: W. Jellema, Schonenbergsingel 42 te Velp.

Zending: P. W. Vosselman, De Straatweiden 92 te Velp.

Comm. van Admin.: A. S. Duys, Daalhuijzerweg 35 te Velp.

Kort verslag van de Regionale Vergadering van Gereformeerde Kerken in Noord-Nederland, gehouden op 17 november 1975 en in voortgezette vergadering op resp. 1 dec. 1975 en 5 januari 1976.

Namens de roepende kerk van Haren opent ds G. Visee deze vergadering. Gezongen wordt Ps. 133 : 1, waarna

wordt gebeden. Gelezen wordt uit Efeze 4.

Van alle kerken zijn afgevaardigden aanwezig. De credentiebrieven worden nagezien en in orde bevonden. Alle kerken zijn wettig vertegenwoordigd. Voorzitter van de vergadering is ds Visee, als sekretaris fungeert br. E. Sulman van Groningen. Na vaststelling van de agenda worden de notulen van de vorige regionale vergadering op 6 okt. 1975, door de kerk van Assen aan alle Noordelijke kerken toegezonden, door de vergadering goedgekeurd.

Ingekomen stukken: Een brief van de kerk van Assen met diverse voorstellen tot wijziging van de door de Kommissie Funktionering Kerkverband voorgestelde concept-regeling; Een brief van de kerk van Ten Post van een gelijke strekking; Een brief van de kerk van Haren met een korte nota en een geheel nieuw voorstel voor een akkoord; Een brief van de kerk van Kampen met diverse voorgestelde wijzigingen van het concept van de K.F.K.; Een brief van de classis Groningen der Chr. Geref. Kerken met het verzoek „om op een nog nader te bepalen wijze een samenspreking te doen plaatsvinden... opdat getracht wordt een wederzijdse klassikale overeenstemming te bereiken”.

Gezien het feit dat „Haren” een geheel nieuw concept voorstelt, dat nauwer aansluit op de bestaande kerkorde en deze kerk het concept van de K.F.K. onaanvaardbaar acht, wordt eerst gesproken over de werkwijze van de behandeling van het rapport K.F.K. Besloten wordt het rapport K.F.K. als uitgangspunt te nemen en de voorstellen van de kerken in de bespreking te betrekken. Over het rapport K.F.K. zijn de meningen verdeeld. De meerderheid van de vergadering is er vóór, de artikelen 31/1, 38/2 en 38/3 te laten vervallen. Art. 31/2 dient te worden gewijzigd in dien zin, dat niet kerken maar afgevaardigden van kerken bijeenkomen. Voor art. 32 wordt een wijziging aangenomen die aangeeft dat onder kerkelijke zaken worden verstaan die zaken welke tot de oefening van de gemeenschap der kerken behoren. Besloten wordt de vergadering voort te zetten op 1 december 1975. Ds J. Kranenburg gaat voor in dankgebed.

De vergadering wordt op 1 dec. 1975 heropend door ds Visee, die na het lezen van Ps. 100 voorgaat in gebed. De afgevaardigden van Wollega zijn niet aanwezig. Besloten wordt voor een „persverslag” te zorgen. De discussie over het rapport K.F.K. wordt voortgezet. Gezien het verschil van gevoelen wordt besloten geen schriftelijke voorstellen naar Kampen te zenden. Dit is i.v.m. de sluitingsdatum voor inzending trouwens ook niet meer mogelijk. De afgevaardigden van de regio zullen de door de regionale vergadering voorgestelde wijzigingen als richtlijn bij de besprekingen gebruiken.

In de loop van de avond geeft ds Visee de leiding van de vergadering over aan br. H. L. Faber. Gezien de rest van het agendum wordt besloten de vergadering voort te zetten op maandag 5 januari 1976. Ds W. J. van der Linde eindigt met dankgebed, waarna de voorzitter de vergadering voorlopig sluit.

De voortgezette vergadering op 5 januari 1976 wordt geopend door br. Faber. Gezongen wordt Ps. 25 : 2, waarna wordt gebeden en gelezen uit Filippensen 3 : 2-4 : 9.

De afgevaardigden van Wollega zijn niet aanwezig.

Eerst wordt gesproken over de door „Haren” gecreëerde „overgangsbepaling” betreffende de wijze van afvaardiging naar de L.V. De hierin vervatte regeling, die als voorlopig is te beschouwen en t.z.t. herzien of afgeschaft kan worden, geeft naast de getrapte verkiezing aan kerken de mogelijkheid om rechtstreeks afgevaardigden naar de L.V. te zenden. Op deze wijze wordt geen enkele kerk in een buitenpositie geplaatst; we moeten met elkaar verder. Art.

38/3 K.F.K. geeft geen goede oplossing en werd daarom in de eerste vergadering reeds afgewezen. Besloten wordt afgevaardigden naar de L.V. te Kampen te benoemen, echter zonder instructies. Zij kunnen handelen volgens hun inzicht, rekening houdend met het besprokene op de regionale vergadering en met hetgeen op de L.V. naar voren komt. Gekozen worden de brs. ds D. J. A. Brink (Assen), H. L. Faber (Haren), S. P. Geertsema (Hoogeveen) en ds W. J. van der Linde (Heerenveen); plv. afgevaardigden br. E. E. Boonstra (Haren) en ds M. Doornbos (Ten Post). De kerk van Groningen blijft buiten stemming, aangezien zij de mogelijkheid zal gebruiken om rechtstreeks af te vaardigen.

Vervolgens wordt het verzoek van de Classis Groningen der Chr. Geref. Kerken aan de orde gesteld. Dit verzoek is gebaseerd op een instructie en een besluit van de Generale Synode der Chr. Geref. Kerken Amsterdam. De regionale vergadering acht het na uitvoerige bespreking echter beter, de bedoelde ontwikkeling van de wederzijdse contacten voorlopig over te laten aan de plaatselijke kerken. Bij een aantal daarvan is het wederzijds contact nog niet van dien aard dat besprekingen op regionaal niveau kunnen worden begonnen. Ook de interne zaken van ons eigen kerkverband vragen voorlopig nog de eerste aandacht. In deze zin zal een antwoord worden gezonden aan de Chr. Geref. Classis. Van kandidaat Busstra uit Heerenveen is een verzoek ontvangen om door de regionale vergadering geëxamineerd te mogen worden teneinde beroepbaar te kunnen worden in de kerken. Hiervan wordt met blijdschap kennis genomen; het examen zal D.V. plaatsvinden op 16 februari 1976.

Het persverslag van deze vergadering wordt gelezen en goedgekeurd. Br. Geertsema eindigt met dankgebed, waarna de vergadering wordt besloten.

In opdracht van de regionale vergadering, Korn. Mulder.

C.O.G.M.A. — Contact Orgaan Gereformeerde Militairen en Alleenstaanden. **Militairen „Buitenland”** Chr. Gereformeerde Kerken.

D.V. zaterdag 31 januari 1976 zal door bovengenoemde commissies in het Protestant Militair Tehuis te Ede des voormiddags 10 uur een conferentie worden gehouden waarbij alle leger- en luchtmachtpredikanten uit onze eigen kring zijn uitgenodigd. Ook aan deputaten voor de geestelijke verzorging van militairen uit beide kerken, is verzocht deze conferentie bij te wonen. Het gespreksthema zal handelen o.m. „Over de geestelijke verzorging van onze militaire gezinnen in West-Duitsland”.

Voorts zal gesproken worden over de alleenstaanden.

„Wat kunnen we als kerken doen voor onze alleenstaande gemeentelieden die zich buiten hun gemeente elders gaan vestigen. Te denken valt hierbij aan studenten, verplegend personeel, jonge mensen in overheidsdienst, b.v. politie, marechaussee etc., kortom die alleenstaanden die wonen en werken in een voor hen vreemde omgeving.”

De conferentie zal des n.m. omstreeks 16 uur beëindigd zijn en zal onder leiding staan van de legerpredikant in vaste dienst, ds J. Goudzwaard uit Nijkerk.

Suggesties voor de te houden besprekingen kunnen voor 31 januari 1976 worden ingezonden aan de secretaris: H. J. Bosch, Hekselbrink 83, Enschede. Tel. 053-762272.

Nieuws uit breder kring

Bekendmaken wat gesproken is.

Velen hebben rond de Kerstdagen van 1975 het voetspoor van de herders gedrukt, van wie Lucas 2 vertelt dat zij bekendmaakten „hetgeen tot hen gesproken was” over het Kind van Bethlehem. Ze hebben dat gedaan als de herders: van mond tot mond. Ze hebben het ook gedaan met een middel dat de herders nog niet ten dienste stond: het geschreven woord.

Overweldigend veel lectuur is er verspreid in de Kerstweek.

Het Kerstnummer van de Elisabethbode alleen al verscheen in een oplage die hoger was dan ooit tevoren: meer dan een half miljoen exemplaren. Op 1 december, de datum waarop de oplage moest worden vastgesteld, bedroeg het aantal bestellingen 505.000 exemplaren. De marge van 35.000 exemplaren die veiligheids-halve werd aangehouden, en die het totaal op 540.000 exemplaren bracht, bleek enkele weken later echter nog te klein: men heeft lang niet aan alle aanvragen kunnen voldoen. De

conclusie is gerechtvaardigd dat leetuurverspreiding kennelijk geen achterhaalde zaak is. Er is veeleer een opgaande lijn te constateren.

In een tijd waarin men overspoeld wordt door informatie via radio en t.v., wordt de belangstelling voor het geschreven woord dat men rustig op zijn eigen tijd kan lezen en verwerken, duidelijk groter. Ook wat betreft de wekelijkse leetuurverspreiding is er bij de EB zeker geen achteruitgang te bespeuren. Intussen zijn de voorbereidingen voor de volgende „bijzondere” nummers voor Pasen en Pinksteren al weer in een vergevorderd stadium. Wie daarover, of over andere zaken betreffende de leetuurverspreiding inlichtingen wenst, kan zich wenden tot de Stichting Elisabethbode, Postbus 100 in Lochem (tel. 05730-2770, 's avonds 2526). Voor leetuurverspreiding in nieuwe wijken o.d. worden vier weken lang gratis proefnummers beschikbaar gesteld, ongeacht het aantal. Het is echter wel gewenst dat men daarvoor vroegtijdig contact opneemt, temeer daar dan de mogelijkheid bestaat het fotomateriaal aan de desbetreffende plaats aan te passen.

Op Zijn tijd nam de HERE tot Zich mijn lieve man, onze lieve vader en opa

JACOB VAN PIJKEREN

op de leeftijd van 62 jaar.

„Ten dage dat ik vrees,
vertrouw ik op U.” Ps. 56 : 4.

Dronten,	J. VAN PIJKEREN-KANIS
Ermelo,	E. KOOPMANS-VAN PIJKEREN F. TH. KOOPMANS
Lelystad,	J. SELLES-VAN PIJKEREN J. SELLES
Kampen,	D. RAMAKER-VAN PIJKEREN H. J. RAMAKER
Lelystad,	H. J. HARSEVOORT-VAN PIJKEREN A. HARSEVOORT
Dronten,	H. J. VAN PIJKEREN G. VAN PIJKEREN-KROES
Spui-Terneuzen,	A. BOS-VAN PIJKEREN P. BOS
Dronten,	MEJ. G. VAN PIJKEREN
Amsterdam,	J. K. VAN DER PLOEG-VAN PIJKEREN O. VAN DER PLOEG en kleinkinderen

Dronten, 25 januari 1976.
De Oost 30

De begrafenis heeft donderdag 29 januari j.l. op de Algemene Begraafplaats te Dronten plaats gehad.

Zondag 25 januari 1976 nam de HERE uit het midden van onze gemeente weg broeder

JACOB VAN PIJKEREN

Broeder Van Pijkeren maakte bij de instituering van de gemeente in 1962 deel uit van de kerkeraad en ook daarna heeft hij als ouderling en diaken de gemeente gediend.

Dankbaar gedenken wij onze broeder in wie de HERE de gemeente zoveel gegeven heeft.

Namens de Geref. Kerk (Vrijgemaakt) van Dronten,
G. Mul, praeses
A. Geschiere, scriba

Moge ik hiermede allen hartelijk danken voor hun blijk van medeleven in verband met de ziekte en na het overlijden van mijn geliefde vrouw

A. VAN KEULEN-OTTERSBERG

J. van Keulen

Heerde, januari 1976
Duisterestraat 3

Direkt **GELD** nodig?
Bel Spijkerboer - Elburg
een vertrouwd en voordelig adres.
Tel. 05250-1751

**Plaats uw
familieberichten
in dit blad**

Ons vakantie-reisplan 1976 OOSTENRIJK

Deze unieke Jongerenreis naar het Bregenzerwäld gaan wij dit jaar weer doen voor de 17de keer.

Door de vele aanvragen gaan wij dit jaar meer reizen organiseren; door verandering van boerderij in het bergdorp Schwarzenberg biedt ons dit meer comfort; en volop te genieten van het prachtige „Vorarl-gebergte”.

Bij de prijs is alles inbegrepen, verzekering, bustocht, etc.

De data zijn als volgt:

21 juni t.m. 30 juni	f 425,—
1 juli t.m. 10 juli	f 425,—
12 juli t.m. 21 juli	f 425,—
26 juli t.m. 4 aug.	f 425,—
9 aug. t.m. 18 aug.	f 425,—

Wintersport bij genoeg deelname.

23 dec. 1976 t.m. 4 januari 1977 f 555,—.

Folders op aanvraag.

Aanmelden bij de kamp leider

Jan Wijnsma,
Langgrouwsterwei 39 - Nijkerk (O.D.) Post Metslawier
tel. 05192-293

Redaktieleden

Drs H. de Jong
Mr. dr J. Meulink
D. W. L. Milo
Ds E. R. Postma
Ds H. Smit
Dr H. E. S. Woldring

Adres van de Redactie

K. Muller
H. Pootlaan 242,
Alkmaar
Telefoon 072-16767

Advertenties en druk

Drukkerij
„Steenbergen”,
Nooitgedacht 3, Zeist
Tel. 0 3404 - 12452

Abonnementsprijs:

f 30,— per jaar of
f 16,— per half jaar.
Buitenland f 40,— p.j.
of f 57,50 p. luchtpost

Giro 40 49 45

Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen. Opzeggen: uiterlijk tot 15 november.

Geref. Persvereniging „Opbouw”

Abonnementenadministratie
Merelshoven 273
Capelle aan den IJssel
Tel. 010 - 50.41.78

Advertenties inzenden tot dinsdagmorgen 10.00 uur.